

כוח המגן העברי בארץ ישראל לפני קום המדינה

תקופת השלטון העות'מני

מראשית היווצרות הישוב העברי החדש בארץ-ישראל, בתקופת העלייה הראשונה ובעלייה השנייה, משנת 1870 (הקמת מקוה ישראל) ועד כניסת האימפריה העות'מנית למלחמת העולם הראשונה בשנת 1914, כברית עם מעצמות המרכז (גרמניה ואוסטריה-הונגריה), עמד בפני כל עיר, שכונה, מושבה, חווה, מושב או קבוצה עבריים, האתגר של שמירה וביטחון. זאת בעיקר נגד הגנב והשוודד הפוטנציאלי, הערבי המקומי, הבודד והמאורגן בקבוצות.

התפתחות השמירה העברית עברה בתקופה זו דרך השלבים הבאים: בתחילה הקפידו על כך שיהא לפחות אדם אחד מופקד על השמירה בשטח הבנוי של הישוב העברי וכן גם בשדות, על פי הצורך. שומר זה היה חמוש בנשק אישי (רובה ולרוב גם אקדח) ופעל הן ביום והן בלילה, כשהוא רכוב על סוס או כשומר רגלי.

לימים החלו מרכזי השמירה הללו להפעיל שומרים ערביים בשכר, בעיקר בשעות הלילה. בניגוד לשיטה זו, שהתבררה כלא יעילה משום שהצמיחה שיתוף פעולה בין שומרים אלה לגנבים ושודדים מבני-עמם, החלה להתפתח במספר יישובים, בעיקר במושבים, ביישובי עובדים ובמספר מושבות (למשל, זכרון-יעקב) שמירה התנדבותית עברית על ידי צעירים תושבי המקום, שלמדו את מלאכת השמירה והאבטחה, בתוככי היישוב ובשדות, מאותם נקזו שמירה מקצועיים.

בנסיבות אלה של שמירה ערבית ברוב היישובים ושל שמירה התנדבותית לא סדירה של צעירי המושבות היהודיים, קם בשנת 1907 ארגון בר-גיורא שנוסד בנווה-צדק (ליד יפו) בביתו של יצחק בן-צבי, והקים את קומנות השומרים העבריים הראשונה במושבה סגירה. מתוך קומונה זו של פועלים ושומרים קם בשנת 1909 ארגון "השומר" שראה עצמו כארגון ארצי הפרוס על פני כל הארץ ומקבל על עצמו את תפקידי השמירה במספר רב ככל שניתן של יישובים עבריים. בתחילה פעל ארגון "השומר" ממרכזו בסגירה ואחר כך הועבר לחיפה, לתל-עדשים ולפרייה.

התנאי הראשון והקובע, אותו הציב ארגון "השומר" לכל יישוב עברי, לפני שקיבל על עצמו את משימות השמירה והאבטחה, היה שהיישוב העברי יקפיד על כך שהעבודה בקרבו תעשה רק על ידי פועלים עבריים. בנסיבות כאלה יכול היה ארגון "השומר" להשתמש בפועלים העבריים כעתודה של שומרים. כך התארגן "השומר" תוך זמן קצר בשלושה מעגלים הירארכיים למעשה: המעגל המצומצם של הגוף המייסד - וותיקי "בר-גיורא", המעגל הרחב יותר של שומרים בפועל - חברי "השומר", והמעגל הרחב של עתודת הפועלים העבריים שאיוון את השם: לגיון העב

החל משנת 1913 הצליחה הנהגת "השומר" ליצור קשרי כפיפות ראשוניים עם מוסדות ההסתדרות הציונית באירופה, אבל קשר זה ניתק עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה באוגוסט 1914. "השומר" המשיך לפעול בארץ ישראל במשימות שמירה כמקודם, תוך הקפדה רבה לא לתת לשלטון העות'מני-תורכי עילה לחסל את "השומר". לצד ארגון "השומר"

קמה התארגנות נוספת של צעירים, הקבוצה היפואית, שקיבלה על עצמה את השמירה והאבטחה של תל-אביב ושל הקהילה היהודית ביפו. האיש המרכזי ב"השומר" בכל שנות קיומו, בין 1909 ו-1920 היה ישראל שוחט. הדמות המרכזית בקבוצה היפואית היה אליהו גולומב.

אלחמת העולם הראשונה

בארץ ישראל, שהיתה נתונה תחת שלטון עות'מני-תורכי, התפתח ארגון השומרים של בני המושבות בסביבות זכרון-יעקב. ארגון זה, שאימץ את השם "גדעונים", שימש במהלך המלחמה תשתית לצמיחת קבוצת ניל"י (נצח ישראל לא ישקר) שעסקה משנת 1917 בריגול ממשי לטובת בריטניה. בראשה עמד האגרונום אהרון אהרונוסון. בנוסף לקבוצה זו, מן הראוי לציין את גיוסם לצבא התורכי של כמה אלפים מתושביה היהודים של ארץ-ישראל. חלק קטן מהם עברו קורסים ונעשו קצינים ומש"קים בצבא התורכי, דוגמת משה שרת, דב הוז (שערך אחר-כך לצבא הבריטי), אלכסנדר אהרונוסון ואלימלך זליקוביץ (אבנר), שהיה אחר-כך מבכירי מפקדי ה"הגנה".

ההתפתחויות החשובות ביותר, שהתחוללו בתקופת מלחמת העולם הראשונה במגזר הצבאי של המפעל הציוני, אירעו במסגרת הצבא הבריטי אשר לחם נגד התורכים. הניצן הראשון קם וצמח במצרים בשנת 1915 עם הקמת גדוד נוהגי הפרידות העברי (The Zion Mule Corps) בפיקודו של סא"ל (Lt. Colonel) פטרוסון האירי ושל יוסף טרומפלדור בדרגת סרן (Captain). גדוד זה השתתף בנחיתה של חיל המשלוח הבריטי בדרדנלים בחצי האי גליפולי (מאי 1915) ולקח חלק בלחימה שם, עד שהבריטים נאלצו לפנות את מאחזיהם (ינואר 1916). כמעט כל חייליו של גדוד זה היו יהודים שגורשו מארץ-ישראל על ידי השלטונות התורכיים משום שהיו אזרחים זרים.

רק לאחר כשלוש גליפולי ולאחר הפצרות בלתי פוסקות מצד ז'בוטינסקי, רוטנברג וטרומפלדור בחוגי הממשל הבריטי בלונדון, ניאות משרד המלחמה הבריטי בספטמבר 1917 להקים גדוד חיל רגלים חדש, שהתבסס על קרוב למאה מוותיקי גדוד נוהגי הפרידות, שהגיעו לבריטניה, ועל גיוס מהגרים יהודיים יוצאי רוסיה, שמצאו עצמם בבריטניה והסכימו להתגייס ליחידה קרבית יהודית. כך קם בדרום אנגליה גדוד קלעי המלך ה-38 (The 38th kings Fusiliers), תחת פיקוד סא"ל פטרוסון, המג"ד לשעבר של גדוד נוהגי הפרידות שפורק. גדוד זה (ה-38) הועבר בפברואר 1918 אל מצרים, דרך תעלת למנש ואחר-כך ברכבות דרך צרפת ואיטליה. הגדוד השתתף במתקפת ספטמבר 1918 של הצבא הבריטי בפיקוד גנרל אלנבי. הגדוד הוצב בבקעת יריחו ולקח חלק בצליחת הירדן מזרחה לכיוון א-סאלט. זאב ז'בוטינסקי פעל בקרב הגדוד הזה בדרג כבוד של סָנָן (Lieutenant) ובתפקיד של סגן מפקד פלוגה.

גדוד יהודי נוסף, גדוד קלעי המלך מספר 39, אורגן בבריטניה מיד עם עזיבתו של גדוד 38. הגדוד הורכב ממתנדבים יהודיים שבאו מצפון אפריקה וממהגרים יהודיים יוצאי רוסיה. סא"ל (Lieutenant Colonel) אליעזר מרגולין (מפקד גדוד בחיל המשלוח האוסטרלי בחזית צרפת) מונה כמפקדו והוא נשלח אל מצרים באפריל 1918. תוך האימונים במצרים החל לקבל מתנדבים יהודיים ארץ-ישראלים שהתגייסו לצבא הבריטי, לאחר שהמחצית הדרומית של הארץ נכבשה על ידי הבריטים. המחצית המאומנת של הגדוד הזה השתתפה גם היא בקרבות ספטמבר 1918 לצידו של גדוד קלעי המלך מספר 38.

גדוד יהודי נוסף, גדוד קלעי המלך מספר 40, קם בבריטניה על בסיס מתנדבים יהודיים מארצות הברית וקנדה (בכללם דוד בן-גוריון, יצחק בן-צבי, שגורשו מארץ-ישראל על ידי התורכים, וכן דב יוסף ונחמיה רבין). יחידה זו, בפיקוד סא"ל סמואל, הגיעה למצרים באוגוסט 1918 והחלה לקלוט מתנדבים יהודיים שהגיעו מארץ-ישראל (בניהם אליהו גולומב, דב הוז, ברל כצנלסון ומספר חברי "השומר"). גדוד זה הועבר ממצרים לארץ-ישראל, אבל לא הספיק להשתתף בקרבות.

מייד לאחר גמר מלחמת העולם הראשונה בנובמבר 1918, השתחררו רוב רובם של חיילי שלושת הגדודים העבריים. כמעט כל המגויסים מבריטניה וארץ-ישראל חזרו לארצותיהם. חלק ממגויסי ארה"ב וקנדה החליטו לממש את ציוניותם לאלתר ולהישאר בארץ-ישראל. נציגי ההנהלה הציונית בבריטניה ובארץ-ישראל הצליחו לשכנע את הבריטים להקים במסגרת הצבא הבריטי ששה בארץ, גדוד מתנדבים יהודיים בפיקוד סא"ל אליעזר מרגולין. גדוד זה, "הגדוד העברי הראשון ליהודה" (The First Judeans), החל להתארגן במחנה סרפנד (צריפין) במהלך 1919, אולם השלטונות הבריטיים לא נתנו לו לקחת חלק באירועי תל-חי וירושלים בשנת 1920 ואף לא במאורעות חודש מאי 1921. משהפעיל מרגולין חלק מן הגדוד על דעת עצמו נגד התקפות הערבים בגבול יפו ותל-אביב, החליטו הבריטים לפרק את הגדוד.

עשרים השנים הראשונות של השלטון הבריטי בארץ-ישראל (1919-1939)

פרוק הגדוד העברי אישר את טענת אלה ממנהיגי התנועה הציונית שגרסו כי אל לה לתנועה הציונית לבנות את כוחותיה הצבאיים רק על סמך הפטרונות הבריטית.

ואכן, בשנת 1920 הוקם ארגון ה"הגנה" כארגון צבא עממי, שהיה אמנם לא-לגאלי מנקודת ההשקפה של הבריטים, אבל נחשב בעיני מייסדיו, שהיו גם מייסדיה של ה"הסתדרות הכללית של העובדים העבריים", לגוף צבאי בעל היקף כלל-ארצי נרחב הכפוף להנהגה מדינית נבחרת ומופקד על הפעלת הפוטנציאל הכוחני שלו, כדי להגן על האינטרסים של היישוב היהודי בארץ-ישראל. במשך עשר שנותיה הראשונות היתה ה"הגנה" כפופה למוסדות הציבוריים הנבחרים של "ההסתדרות העובדים". זאת משום שבאותה עת המוסדות המדיניים הנבחרים של ההסתדרות הציונית ושל כלל היהודים בארץ-ישראל לא היו מוכנים עדיין לקבל אל תחת חסותם את הגוף הצבאי הלא-לגאלי הזה.

בעקבות מאורעות 1929, ולאחר שנתיים של דיונים בין מנהיגי המפלגות הציוניות מכל גוני הקשת הפוליטית, הועבר ארגון ה"הגנה" אל תחת המרות המשותפת של "הנהלת הסוכנות היהודית" והוועד הלאומי. משנת 1931 עמדה בראש ה"הגנה" מפקדה פריטטית בת שישה אישים פוליטיים - שלושה נציגי ה"שמאל" (דוגמת אליהו גולומב ודב הוז) ושלושה נציגי ה"ימין" הבורגני-אזרחי (דוגמת סעדיה שושני ויששכר סידקוב). כך הפכה ה"הגנה" לארגון צבאי כלל-לאומי הכפוף להנהגה הלאומית הנבחרת של כל האומה. עממיותה של ה"הגנה" התבטאה בכך, שהיא היתה אמנם גוף מחתרתי לא-לגאלי בעיני הבריטים, וודאי בעיני הערבים, אבל בעיני היישוב היהודי בארץ-ישראל לא נחשבה ה"הגנה" למחתרת בלתי חוקית, אלא לארגון צבאי יהודי עממי לגיטימי. כל יישוב עברי בארץ ישראל היה מאורגן ב"הגנה". בכל יישוב כפרי - מושבה, מושב, קיבוץ, וככל עיירה או שכונה יהודית, ידעו כמעט כל התושבים מי מפקד האזור (מאז) מטעם ה"הגנה".

בדיוק ברגע ההיסטורי הזה פרשה קבוצת חברים מן המרות של ה"הגנה", בסרבם לקבל את המרות של המפקדה הפריטטית. תוך זמן קצר, החל מ-1932, החלו להיקרא הארגון הצבאי הלאומי בארץ ישראל (אצ"ל). בראשם עמד אברהם תהומי. ארגון זה קיבל את תמיכתה המלאה של המפלגה הרביזיוניסטית, בראשות זאב זיבוטנסקי ואת תמיכתם החלקית של חלק מהציונים הכלליים ו"המזרחיים".

בתקופת מאורעות 1936-1939 - שנקראו על ידי הערבים "המרד הערבי" - שכנע האינטרס האסטרטגי את הממשל הבריטי בירושלים ובלונדון, להתיר מידה מסוימת של שיתוף צבאי בין המשטרה והצבא הבריטיים לבין ה"הגנה", שיתוף שהעניק ל"הגנה" מידה מסוימת של לגאליות במשך שלוש שנים, דוגמת מפעל הנוטרות שנמשך עד 1948, ואחוזות הלוחמים, שהתגבשה עם קפטן אורד צירלס וינגייט.

בשנת 1938 החליטה הנהלת הסוכנות היהודית למנות ראש מפקדה ארצית (רמ"א) ל"הגנה" כאישיות שביעית לא מפלגתית. הרמ"א הראשון היה יוחנן רטנר. כעבור שנה וחצי, בספטמבר 1939, בעקבות דיונים מעמיקים במפקדה הארצית ועם הגופים המדיניים הממונים על המפקדה הארצית - הנהלת הסוכנות והוועד הלאומי - הוחלט להקים ל"הגנה" מטה-כללי צבאי (מטכ"ל) שיפקד על כל הפעילות הצבאית של גופי ה"הגנה" השונים, בכפיפות מוחלטת למפקדה הארצית ולרמ"א. בראש המטכ"ל מונה רמטכ"ל. הרמטכ"ל הראשון היה יעקב דורי (דוסטרובסקי).

האצ"ל עבר משבר במהלך השנה הראשונה ל"מאורעות". באפריל 1937 נטשוהו מחצית חבריו (כ- 1500 אנשים) בראשות אברהם תהומי, וחזרו אל חיק ה"הגנה". המחצית השנייה המשיכה לקיים את האצ"ל, מעתה תחת המרות המדינית של ההסתדרות הציונית הרביזיוניסטית בראשות זאב זיבוטינסקי. האצ"ל לא קיבל את קו הלחימה המתון והשקול של ה"הגנה" נגד הערבים, שקיבל את הכינוי "הבלגה", ונקט כלפי הערבים בקו של מבצעי הפחדה וטרור עזר בניגוד למדיניות ההנהלה הציונית הנבחרת.

המרד הערבי הודבר במהלך 1938 ו- 1939 על ידי הצבא הבריטי תוך שיתוף פעולה עם ארגון ה"הגנה", שהפעיל יותר מעשרים אלף נטרים, וכן את פלוגות השדה (פ"ש) בפיקוד יצחק שדה ואת פלוגות הלילה המיוחדות (Special Night Squads) בפיקוד אורד ווינגייט.

4 - מלחמת העולם השנייה [1939-1945]

לאחר כעשרים שנות פעילות, ניתן להבחין ב"הגנה" סימנים ברורים של התמסדות מקצועית בקנה מידה כלל ארצי נרחב: קמה "הגנה מרחבית", הוקמו "פלוגות השדה" (פ"ש) שתפקידן כשנתיים (1937-1939), אורגן חיל השדה (ח"ש) ונסדו ה"שירות הרפואי" (ש"ר) ו"שירות הקשר", הוקם "שירות הידיעות" (ש"י) אורגן "המוסד לעלייה בלתי לגאלית", קמה תעשיית נשק (תעש"י) וכן שירותי "הרכש" ואחסנת הנשק. הארץ חולקה למחוזות אופרטיביים ונסד ביטאון עיוני צבאי מקצועי בשם "מערכות". בשנת 1941 אף הוקמו גדנ"ע (גדודי נוער) ונסד הפלמ"ח (פלוגות המחץ) ככוח מגויס ארצי. בשנה זו סיכמה המפקדה הארצית את "אושיות ה"הגנה", שנתנו ביטוי מובהק לאופי הכלל-לאומי והציוני של ארגון ה"הגנה" כצבא העברי הבלעדי של המפעל הציוני ושל המדינה היהודית העצמאית העתידה לקום.

להלן תמצית:

- "ארגון ה"הגנה" מהווה את הכוח הצבאי של העם היהודי הבונה את עצמאותו המדינית בארץ ישראל.
- "היארגון" נתון למרותה של ההסתדרות הציונית העולמית בשיתוף יכנסת ישראל בארץ-ישראל, עומד לרשותן וסר לפקודתן.
- "תפקידי היארגון": (1) הגנה על היישוב העברי בארץ-ישראל בפני כל מתנקש בנפשו, ברכושו ובכבודו. (2) הגנה על מפעל הגשמת הציונות ועל הזכויות המדיניות של העם היהודי בארץ-ישראל. (3) הגנה על ארץ-ישראל בפני כל פעולה אויבת מבחוץ בהתאם לאפשרויות ולמסיבות המדיניות.
- "הארגון" משרת את כלל האומה, את כלל הישוב ואת כלל התנועה הציונית. דגלו של היארגון: הדגל הלאומי - תכלת לבן. ההימנון הלאומי "התקווה" הוא הימנונו של היארגון. "הארגון" פתוח לפני כל יהודי או יהודייה הנכון ומוכשר למלא את חובת ההגנה הלאומית.

- "היארגון" חופשי מחוקי שלטון בלתי-יהודי. קיומו, החזקת נשקו ופעולותיו מותרים בחשאיות קפדנית. העובר על עיקרון זה עלול להתחייב בנפשו.
- "היארגון" מחנך את חבריו לנאמנות לעם ולארץ, לאהבת החירות, לקוממיות עברית, לעזר רוח, לעמידה בפני סבל ונגישות, לנכונות של הקרבה, להוקרת חיים אדם, ליושר אופי, לפשטות ההווי, לתרבות אנושית ויהודית.

עם פרוץ מלחמת העולם השנייה, בה נשאה בריטניה תפקיד מפתח בלחימה נגד האויב הגרמני-נאצי, היה ברור להנהגה הציונית כי לא תיתכן שום פעולה צבאית ישירה או עקיפה נגד הבריטים, למרות מדיניות "הספר הלבן" הבריטית, מאז חודש מאי 1939, שהגבילה מאוד את זכויות היהודית לעלייה ולרכישת קרקעות בארץ ישראל. יו"ר ההנהלה הציונית דוד בן-גוריון קבע כי התנועה הציונית והיישוב העברי בארץ ישראל ישתפו פעולה עם בריטניה נגד הנאצים במישור הלוחמה הצבאית, אבל ימשיכו במאמציהם הקונסטרוקטיביים נגד ה"ספר הלבן" בענייני עליה והתיישבות.

באצ"ל בארץ-ישראל, לעומת זאת, פרץ משבר קשה. ההנהגה הרביזיוניסטית קבעה כי, למרות הספר הלבן, יש לראות בבריטניה בת ברית נגד הנאצים ולשתף פעולה עמה במישור הצבאי. מאידך גיסא, קבוצה קטנה יותר בהנהגת אברהם שטרן (יאיר) סברה כי בריטניה היא האויב הכובש האנטי ציוני המר ביותר וכי יש למקד את הלחימה בדרכי גרילה וטרור נגדה. לאחר מות זבוטינסקי בשנת 1940, פרשה קבוצה זו ממרות האצ"ל ופעלה בנפרד תחת השם אצ"ל בישראל (בציבור כונתה "קבוצת שטרן"). לאחר רצח שטרן על ידי הבריטים, בפברואר 1942, ולאחר תקופת שיקום, אימצו מנהיגיה החדשים של הקבוצה (נתן ילין מור, יצחק שמיר וישראל אלדד) את השם "לוחמי חירות ישראל" (לח"י).

במקביל התחולל תהליך הרבה יותר חשוב להתפתחות כוח המגן העברי בארץ-ישראל. במהלך מלחמת העולם השנייה התגייסו לצבא הבריטי יותר משלושים אלף יהודים מארץ ישראל. לקראת סוף המלחמה אף הוקמה בריגדה יהודית (The Jewish Brigade-Group), שהשתתפה במלחמה נגד הנאצים בצפון איטליה. במסגרת הצבא וחיל האוויר הבריטי למדו המגויסים הארץ-ישראלים מיגוון רחב מאוד של מקצועות הלחימה, המינהל, הטכנולוגיה והתחזוקה של צבא מודרני והעבירו את הידע אל כוחות המגן העבריים בארץ-ישראל, כך תרמו רבות לכינונו של צהל, מתוך ארגון ה"הגנה", בעיצומה של מלחמת העצמאות.

*** המאבק נגד הבריטים ומלחמת העצמאות [1945-1948]**

לאחר גמר מלחמת העולם השנייה, בין אוקטובר 1945 ותחילת מלחמת העצמאות בדצמבר 1947, היה ארגון ה"הגנה" הכוח הצבאי היהודי העיקרי והגדול ביותר אשר פעל נגד הבריטים. הרמטכ"ל-בפועל של ה"הגנה", יצחק שדה, היה האישי והצבאית הבכירה והמוסמכת ביותר ב"תנועת המרי העברי". ה"הגנה" הפעילה את המבצעים הצבאיים האנטי-בריטיים הגדולים ביותר: שחרור המעפילים ממחנה עתלית, פיצוץ כל רשת מסילות הברזל (ליל הרכבות), פשיטות חבלה על תחנות מכ"ם ובסיסי משטרת המחץ הניידת הבריטית, חבלה באוניות בריטיות שעסקו בגירוש מעפילים, פיצוץ כל גשרי הכביש והרכבת בגבולות ארץ-ישראל (ליל הגשרים). זאת אף זאת, ארגון ה"הגנה" הוא שביצע, בראשות שאול אביגור (מאירוב), את כל מפעל ההעפלה ההמונית הבלתי-לגאלית מאירופה ומצפון-אפריקה בדרכי "הבריחה" ונתיבי הים, בין 1944-1948, וכן את ההעפלה בדרכי היבשה מארצות המזרח-התיכון. ואף יותר מכך, מערכת המגן של ה"הגנה" העניקה את האבטחה הצבאית למבצעי ההתיישבות העבריים ברחבי הארץ נגד ההגבלות של חוקי הקרקעות הבריטיים, דוגמת מבצע הקמת 11 הישובים בנגב במוצאי יום הכיפורים תש"ז, שהתחולל תחת פיקוד סגן הרמטכ"ל של ה"הגנה", יוסף אבידר (רוכל).

במסגרת תנועת המרי העברי פעלו, כמובן, גם האצל וגם הלח"י, אשר פעולותיהם הרבות התמקדו בעיקר בפעילות טרור אישי וגרילה נגד הבריטים, דוגמת: פיצוץ משרדי הממשלה והמיפקדה הצבאית הבריטיים במלון המלך דוד, פשיטות על בסיסי חיל האוויר הבריטי בקסטינה וליד כפר סירקין, פריצה ושחרור אסירים יהודיים מבית הכלא בעכו, חבלה בבתי המלאכה של הרכבת ליד חיפה.

בפקודת היום להקמת צה"ל, שפורסמה בעיצומה של פלישת צבאות ערב אל ארץ-ישראל ב- 31 במאי 1948, קבע ראש ממשלת ישראל, דוד בן-גוריון, את המסר הבא:

"עצום ורב החוב שהייב היישוב והעם היהודי ל'הגנה' בכל שלבי היסוד הראשונים - בפתח-תקווה, ראשון-לציון, כדרה, ראש-פינה, זכרון-יעקב, מטולה, דרך 'השומרי הלגיון העברי במלחמת העולם הראשונה (שלושה גדודי קלעי המלך - ה-38, ה-39 וה-40), של חלוצי העלייה השנייה, מגיני חל-חי והגידול המחמד של ארגון הגנה ארצי בתקופה שבין שתי מלחמות העולם, הקמת חיל הנוסדריס במאורעות 1936-1939, ייסוד הפלמ"ח וגדודי החי"ש (חיל שדה), ההתנדבות ההמונית במלחמת העולם השנייה והקמת הבריגדה העברית הראשונה, ועד מאבקה האדיר של ה'הגנה' במהצית הראשונה של המלחמה נגדנו מ-30.11.1947 עד 31.5.1948. בלי הניסיון, ההכנון, כושר הפעולה והפיקוד, הנאמנות ורוח הגבורה של ה'הגנה', לא היה היישוב עומד במבחן הדמים האיוס שבא עלינו בששת ההדשים האלה, ולא היינו מגיעים למדינת ישראל. ובספר דברי הימים של עם ישראל יזרח פרק ה'הגנה' בהוד ונאון שלא יישכחו לנצח".

ארגון ה'הגנה' היה אפוא הגוף הצבאי, שהופקד על ביצוע כל פעולות המגן, האבטחה, פשיטות התגמול והתקפות הנגד אל מול האויב הערבי-פלסטיני, המתנדבים הזרים, והצבאות הסדירים הערביים, שפלשו לארץ-ישראל מתחילת מלחמת העצמאות מ-30 בנובמבר 1947, ועד 1 ביוני 1948, עת קם צה"ל באופן רשמי, בעקבות החלטת היממשלה הזמנית הישראלית מספר ימים קודם לכן, ב- 26 במאי. צה"ל - צבא הגנה לישראל - לא נולד יש מאין, שהרי הוא המשך אבולוציוני-טבעי של ארגון ה'הגנה', על המטכ"ל שלו, עוצבותיו הלוחמות, חילותיו המבצעיים והתחזוקתיים, זרועותיו (באוויר ובים) וכל מערכות הירכשן, היתעשן, המודיעין והגיוס העממי שלו. צה"ל, צאצא ה'הגנה', הוא שהשלים את המערכה הצבאית של מלחמת העצמאות.

